

در نقد ساده‌سازی وزیر نیرو



کامیل سوهانی
مستندساز

یادداشت

در هفته‌ای که گذشت وزیر محترم نیرو در سی و سومین کنفرانس بین‌المللی انجمن مهندسان مکانیک کشور ضمن توصیف وضعیت سدهای کشور عنوان کرد: «چرا علما برای خالی بودن سدها فکری نمی‌کنند؟» سال‌هاست که فریاد خطر کم‌آبی در پهنه فلات تاریخی ایران طنین‌انداز شده، اما گویی این فریاد در پس دیوار بلند و ستبر تکنوکراسی حاکم بر سپهر مدیریت و مهندسی منابع آبی کشورمان، پژواکی نیافته است. مهندسان و کارشناسان این وادی، با تکیه بر دانش فنی خویش، عرصه را بر نگرش‌های غیرفنی تنگ کرده و ورود دلسوزان محیط زیست و کنشگران اجتماعی را با نگاهی از سرب‌بی‌اعتنایی و تحقیر نگریسته‌اند. پنداری که حل معمای پیچیده حکمرانی آب تنها از پس ارقام و معادلات هیدرولیکی برمی‌آید و نقش پررنگ و راز انسان، جامعه، دین و فرهنگ در این میان به بوته فراموشی سپرده شده است. اما امروز، با عیان شدن ترک‌های عمیق بر چهره سدها و نمایان گشتن سیمای غریبان‌بحران، همان فن‌سالاران دیروز، وامانده از تدابیر صرفاً فنی، حتی از پیشگازان عرصه اجتماع نیز فراتر رفته و دست‌نیاز به سوی الهیات و عالمان دین دراز کرده‌اند. این چرخش ناگهانی در پارادایم فکری، اگرچه تلخ و دیررس است، اما می‌تواند دریچه‌ای بی‌بدیل به سوی اجتماعی سازی ژرف مسئله آب در کشور بگشاید.

رویکرد غالب تکنوکراسی در مدیریت آب، همواره بر مدار مدیریت عرضه استوار بوده است. این نگرش، با تکیه بر اقتدار تخصصی، مهندسان و متخصصان را در جایگاه تصمیم‌گیران اصلی نشان داده و با محوریت قرار دادن افزایش عرضه آب از طریق ساخت سدها، حفر چاه‌ها و انتقال آب، سایر ابعاد مسئله را به حاشیه رانده است. این تکیه بر دانش فنی، نه تنها ظرفیت‌های دانش بومی و تجارب اجتماعی را نادیده انگاشته، بلکه مانعی جدی در برابر مشارکت فعال ذی‌نفعان و شکل‌گیری راهکارهای پایدارتر شده است. اما بحران کنونی به مثابه یک گسست جدی در وضعیت موجود، ناآرامی این رویکرد صرفاً فنی را آشکار ساخته است. حتی متخصصان نیز در تصمیم‌گیری‌های پیچیده همچون مدیریت منابع آب، با محدودیت‌های شناختی و اطلاعاتی مواجه هستند و نمی‌توانند تمامی ابعاد مسئله را به تنهایی در نظر بگیرند. این اعتراف ضمنی به ناتوانی رویکرد پیشین، زمینه را برای پذیرش رویکردی نوین و جامع‌تر فراهم آورده است. اکنون به لطف کمیابی آب، فرصتی بی‌نظیر برای اجتماعی سازی مسئله آب فراهم آمده است. رویکرد اجتماعی، در نقطه مقابل تمرکز صرف بر مدیریت عرضه، بر مدیریت تقاضا تأکید دارد. این رویکرد با بهره‌گیری از سرمایه اجتماعی غنی موجود در جامعه، یعنی شبکه‌های اعتماد، هم‌نواها و مشارکت مدنی، می‌تواند راهکارهای مؤثرتری برای کاهش مصرف و تغییر الگوهای رفتاری در سطح فردی و جمعی ارائه دهد.

حکمرانی مشارکتی به عنوان یکی از ارکان اصلی اجتماعی سازی، امکان ورود ذی‌نفعان مختلف (فعالان محیط زیست، سازمان‌های مردم‌نهاد، جوامع محلی، کشاورزان، صنعتگران و شهروندان) به فرایند تصمیم‌گیری را فراهم می‌آورد. این مشارکت نه تنها منجر به افزایش مشروعیت سیاست‌ها و بهبود اجرای آنها می‌شود، بلکه با در نظر گرفتن دیدگاه‌ها و نیازهای متنوع، به دستیابی نتایج پایدارتر و عادلانه‌تر کمک می‌کند. در این میان، نقش نهاد‌های مذهبی و سرمایه فرهنگی نیز نباید نادیده گرفته شود. این نهادها با نفوذ عمیق خود در لایه‌های مختلف جامعه، می‌توانند در ترویج فرهنگ مصرف بهینه آب، ایجاد حس مسئولیت جمعی و بسیج مردم برای مقابله با بحران، نقشی بی‌بدیل ایفا کنند. آموزه‌های دینی و ارزش‌های فرهنگی می‌توانند به عنوان اهرمی قدرتمند در جهت تغییر نگرش‌ها و رفتارهای مربوط به مصرف آب عمل کنند. نگاهی به جغرافیای خشک و نیمه‌خشک ایران نشان می‌دهد که در طول تاریخ، مدیریت منابع آب همواره به صورت مشارکتی و اجتماعی در این سرزمین جریان داشته است. از طومار شیخ بهایی که نظام تقسیم آب زاینده‌رود را به دقت ترسیم کرده تا دیگر طومارهای تقسیم آب محلی در مناطق مختلف، همگی گواه بر وجود سازوکارهای اجتماعی برای توزیع عادلانه و مدیریت عرضه و توزیع آب حتی در مدل‌های مدیریت عرضه و توزیع آب

قنات‌ها، که شریان‌های حیات تمدن ایرانی بوده‌اند، نقش میراب‌ها و شوراهای محلی در تصمیم‌گیری و نظارت، برجسته بوده است. اکنون بحران کم‌آبی فرصتی را فراهم آورده تا با درس گرفتن از این سنت‌های دیرین و ترکیب آن با دانش نوین، به سوی یک رویکرد اجتماعی - مشارکتی در مدیریت آب بازگردیم. ادامه در صفحه ۳

فرهنگستان

پنجشنبه
۲۵ اردیبهشت ۱۴۰۴
۱۶ صفحه
۱۷ ذی‌القعدة ۱۴۴۶
۱۵ می ۲۰۲۵
شماره
۴۴۱۲
تومان
۱۰۰۰۰

جایزه ۱۰ میلیون دلاری سر جوئلانی به ترامپ رسید

رئیس جریان حاکم بر سوریه
که در لیست سیاه آمریکا قرار داشت
با رئیس جمهور ایالات متحده
دیدار کرد

آب پاکی هیئت دولت بر مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی

تکلیف سازمان هوش مصنوعی مشخص شد؛ تعطیل!

۳



جیب‌بری ۳۰۰ میلیارد دلاری از مردم ایران

تحریم‌های اوپاما، ترامپ و بایدن
چقدر به ایران ضرر زده است؟ ۱۶

مجمع تشخیص مصلحت نظام با تصویب مشروط لوایح پالرمو موافقت کرد

مشروطی پالرمو

۲

جامعه چطور علیه قارچ ستمی «عشق ابدی» واکنش نشان دهد؟

مقاومت اجتماعی علیه ابتذال ابدی

۸

